

currial
edicions catalanes

JOAN MASCARÓ

EL FUTUR DEL CATALÀ

I EL SEGON CONGRÉS INTERNACIONAL

DE LA LLENGUA CATALANA

Joan Cortada

Llorenç

Trad. de Jesús Moncada

Biblioteca Popular Currial, 3

Josep Feliu i Codina
La dida

Biblioteca Popular Currial, 4

Josep Maria Casasús
El pensament
periodístic a

Catalunya

Pròleg de Miquel de Moragas Spa
Biblioteca de Cultura Catalana, 65

Els Marges 36

Revista de llengua i literatura
Dirigida per Joaquim Molas

currial edicions catalanes

brnc, 144 - 08037 barcelona / t. 258 81 01 i 207 13 40

Durant els primers dies de maig de l'any passat es va celebrar als Països Catalans el Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. El Congrés ha anat acompanyat d'una forta polemica, que en la seva major part, però, no ha sortit a la llum pública: davant de la possibilitat que actituds crítiques al caràcter o a la gestió del Congrés fossin preses, amb bona o mala fe, com a actituds negatives envers la normalització de la llengua, hi ha hagut un discret silenci durant la preparació i la celebració del Congrés, acompanyat en molts casos d'un cert refús de participació. Potser ha estat millor mantenir aquest silenci fins que els organitzadors fessin el seu balanç, balanç que el president del Congrés ha fet en el número 3 d'aquesta mateixa revista (Antoni M. Badia i Margarit, *Cara i creu del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*; en endavant m'hi referiré amb el títol de *Cara i creu*). Davant la possibilitat que les absències del Congrés siguin mal interpretades —en el sentit que es despreu de *Cara i creu* o en qualsevol altra direcció—, em sembla que val prou la pena que les actituds crítiques es facin públiques. En el que exposaré a continuació intentaré de fer una anàlisi, que crec generalitzable, de la posició que ell anomena de *reticència*, encara que sé que hi ha anàlisis crítiques molt més severes, i d'altres que poden diferir en aspectes concrets. Però, molt més que una *justifica-*

ció de reticència, aquest escrit vol ser un toc d'atenció —un altre!— davant de la gravíssima situació de la llengua catalana, i més en concret davant el perill que l'existència de mecanismes institucionals suposadament reguladors, com poden ser el Segon Congrés, la política lingüística de l'executiu o d'altres, faci pensar que l'assumpte està en bones mans, i ens sumim en el son del confiat del qual podem despertar quan sigui massa tard. En el segon cas, cal agrair que aquest perill s'hagi resolt a través de l'advertència que comté l'eslogan recent *Depèn de tu*.

La creu del Congrés: la reticència

L'autor de *Cara i creu* discuteix els aspectes positius i negatius del Congrés i centra els negatius en dos problemes: l'escassa projecció social que va tenir i l'existència d'un sector considerable d'*absents i de reticents*.

Considerem per començar les qüestions de *reticència*. En primer lloc una qüestió de detall. La localització dels sectors crítics al Congrés en el grup del manifest d'«Els Marges» i en la Universitat Autònoma de Barcelona es podria malinterpretar, si ens atenim estrictament a *Cara i creu*, en el sentit que aquests sectors són els únics o els principals sectors *reticents*. Aprofito per dir que no he entès mai una certa idea —minoritària, però insistint— que hi ha d'oposició o rivalitat entre la UB i la UAB.

Pel que fa als departaments relacionats amb el català, almenys, aquesta idea és absurda, i comparada per molt poca gent. A «Els Marges» mateix hi ha, al consell de redacció, professors de la UB i professors de la UAB; hi ha almenys dos projectes d'investigació de llarga durada (set anys i deu anys) que impliquen cadascun dos professors, un de cada universitat etc. Em temo que, com sempre que no entenc alguna cosa d'aquesta mena, hi deu haver una qüestió de poder implicada. Deu ser cert que la presentació del Congrés, segons diu l'autor, «s'endigué un èxit esclatant» a la seva Universitat de Barcelona, però les absències i les reticències s'estenen també a destacats membres del seu departament de Llengua Catalana de la UB, així com del de Filologia Catalana de la mateixa universitat. De fet l'única reticència pública del sector universitari que coneix prové del departament de Filologia Catalana de la UB al *campus* de Tarragona. (Quadern d'«El País», 3-V-86.) La difusió de les actituds crítiques envers el Congrés ha estat molt extensa —fet que preocupa justificadament el senyor Badia. L'actitud, diria que prudent, dels *reticents* ha anat des de desentendre's totalment del Congrés —i ningú no negarà el dret i l'obligació moral de no participar en una cosa que es creu equivocada—, fins a la col·laboració tot mantenint les reserves inicials, ja que, com afirma el mateix Badia, existeixen «absències [...] que atecten àdhuc persones que no han deixat de col·laborar d'una manera o altra al Congrés». Existeixen naturalment posicions intermedies com les dels qui han intentat, sense èxit, corregir els defectes fonamentals de plantejament. Per posar un exemple, en el període de preparació del Congrés els professors de la UAB i de la UB ens dirigien al seu president, en una carta que encara no ha rebut resposta, expressant la

nostra preocupació per la falta de participació dels departaments universitaris en l'organització del Congrés. Però això són puntualitzacions menys importants. El que realment importa és examinar els *motius* de les reserves davant el Congrés.

Cara i creu no explica quines són les raons per les quals certa *posició ideològica*, per utilitzar els mateixos termes que usa el seu autor, era refractària al Congrés. Només indica que, pel que fa a l'organització, hi podia haver «malentesos de convocatòria» que concreta en el fet de no haver fet «certes invitacions personalitzades». Si fos així, fóra un error ben poc greu, em sembla, i no podria ser motiu d'una reticència tan generalitzada. En tot cas, si hi ha errors de convocatòria, no es donen en els convocats sinó en els convocadors. Qui són els qui consumeixen «moltes hores en debats interminables sobre el tema: faríem el Congrés? No el faríem?»? Qui eren els assaijadors a qui fa referència quan diu que «ho devia defensar [que calia fer el Congrés] amb tal vehemència, que sense tripar em vaig veure assetjat pels qui em demanaven d'esdevenir-ne el president; després d'insistir ells d'una manera que feia difícil d'oposar-m'hi, vaig acceptar»? Hi ha gent que pensa que, tractant-se d'un esdeveniment d'àmbit tan general (i presupost tan considerable: tres-cents milions), no hauria estat sobrer que els convocants fossin representatius de tots els sectors interessats. Com que s'insisteix en *Cara i creu* en el món universitari —que evidentment no esgota ni de lluny les institucions o grups interessats—, ¿per què no hi eren representats tots els departaments lligats a la llengua catalana de les nostres universitats? El lector de *Cara i creu* es veurà sorprès amb la següent explicació: «Havent-se incorporat les universitats dels Països Catalans a les comissions del Congrés, podríem imaginar que tots els

professors universitaris del ram s'hi sentien, no ja convocats, sinó fins i tot convocadors.» Difícilment es pot sentir algú convocador d'un Congrés en el qual ja està decidit el contingut i repartits els càrrecs —per més insistència que hi hagi hagut en el repartiment. Aquí em vull ocupar del contingut, i no entraré en els detalls de la tria de càrrecs —deixeu-me però dir, de passada, que nomenar com a presidents de dues de les àrees del Congrés les persones responsables de la política lingüística de l'actual govern autonòmic ha estat, com a decisió i al marge de la seva direcció de l'àrea respectiva, un error greu. Tot i així, personalment crec que, encara que el procediment seguit hagi estat incorrecte (i no pas per raons de protocol o *cortesia*, sinó perquè amb un grup organitzador inicial més representatiu, el Congrés no podria fer sinó guanyar en efectivitat i èxit), no ha estat el procediment el factor decisiu causant de les reserves que s'han produït. El que ha estat decisiu són les qüestions que l'autor del balanç anomena, correctament, «més de fons».

Passen doncs a les qüestions de fons, al contingut. És a dir, preguntem-nos quina relació hi ha entre el grup d'*absents i reticents* i el contingut del Congrés. L'anàlisi en termes ideològics que fa l'autor de *Cara i creu* em sembla encertada; diu correctament que «no és difícil de posar en relació les reserves envers el Congrés i la posició ideològica que nega la viabilitat a la realització de la llengua, si aquesta no compra amb el suport d'unes institucions prou potents per a assegurar-la». L'autor estableix la connexió, però no es pregunta per què precisament aquesta posició ideològica condueix a aquella reserva; és lògic que no ho faci, ja que tot i que la posició ideològica en qüestió li sembla d'«una lògica irrefutable», no l'ha conduït, és evident, a la mateixa conclusió a què ha conduït els *reticents*. El lector atenc ja deu intuir quina és la connexió.

La reticència i el contingut del Congrés

Plantejem, doncs, una anàlisi coherent amb aquella posició ideològica. D'una banda, tenim «un Congrés, que, com el de 1906, [té] diversos: el científic i el de projectes». De l'altra, la situació d'«ame-naça de mort» del català vol ara, com volia el 1906, solucions polítiques. Les solucions polítiques es duen a terme des dels centres de poder polític (les «institucions prou potents» que cita l'autor de *Cara i creu*), o bé s'aconsegueixen, quan aquestes no són prou potents —o prou compromeses amb les solucions—, a través de pressions populars. Ara bé, la utilització de formes de mobilització més o menys àmplies (la *projecció*), però de contingut diluït, o l'adopció de decisions teòriques (la *ciència*) que no tenen força executiva no són únicament mètodes poc efectius, sinó altament perillosos quan es premen per solucions. En el primer cas perquè en una situació d'extrema gravetat es desvia el potencial de mobilització cap a vies mortes o de baix nivell reivindicatiu. Naturalment que la validesa d'aquest argument depèn del grau de *diluïció* que cadascú atribueixi a la mobilització —en el nostre cas al que A.M. Badia anomena la «projecció social del Congrés». I és lògic que molts, en veure els actes programats, li atribuïssin un contingut reivindicatiu diguem-ne feble. Passen ara a les decisions teòriques, el Congrés *científic* («faríem un congrés de sociolingüística») i «el volèm irreportable». Deixant de banda la viabilitat d'un congrés de sociolingüística científic i irreportable en el qual prenen part activa centenars de per-

sones del país (tants sociolingüistes temim?), es presenta un problema crucial: el perill de supeditar decisions polítiques, com són la voluntat de normalització de la llengua, o els sistemes de normalització, a decisions científiques. El problema lingüístic català no és un problema tècnic, o científic. Un poble no deixa oposar-se a la política que al·lovorix la substitució lingüística assessorant-se amb un grup d'espècialistes, sinó *actuant políticament*. El reduccionisme científic, conscient o inconscient, es pot convertir fàcilment en un factor de desviació de les forces reivindicatives. Això no vol dir que no existeixin qüestions tècniques que cal resoldre; però ningú que es detingui uns quants minuts a pensar-hi conclourà que el perill de substitució és donat per problemes tècnics o científics.

Tornem a l'aspecte de projecció social. Com diu el mateix president a *Cara i creu*, expressant una opinió, «el Congrés ha estat una mobilització» i «no hi haurà desmobilització». En tot cas cal donar-li la raó si diem que el Congrés havia de ser una mobilització (i aleshores posar li hauria escalfat millor un nom més adequat). És a dir l'aspecte científic té una importància menor, com ja hem vist, però si va acompanyat d'una mobilització, és a dir una resposta política a una situació de possible substitució lingüística, es fa compatible, justificable dins d'aquella *posició ideològica* que abans esmentàvem. Quin tipus de mobilització oferia el Congrés als *reticents*?

Per a contestar a aquesta pregunta hem de passar de l'oportunitat del Congrés en abstracte a la proposta concreta de congrés que feien a la població un grup de persones, els *organitzadors*. Ningú no negarà l'interès de conferències, exposicions, concerts, de cantades de l'himne, de desfilades i ballades, però certament això no són mostres de mobilització des d'una certa *posició ideològica*. O, si volem, entendre *mobilització* d'aquesta manera, si bé és terminològicament concebible, implica una *altra* posició ideològica. Una mostra més del tipus de projecció-mobilització del Congrés la trobem descrita pel seu secretari general: «Es precisament en el món jove on el Congrés ha tingut especial interès d'incidir. Les escoles de bàsica han estat implicades en la preparació de l'acte del dia 11 al Passeig de Gràcia, amb tres exos fonamentals: la cançó popular, l'aprenentatge de sardanes i els muntalls sobre la llengua fets en conjunt. Per als alumnes de BUP, COU i FP el treball ha estat centrat en unes enquestes sobre l'ús del català en el propi medi, l'escola, l'espai i la pròpia família.» (Vegeu Quedem d'«El País» del 4-V-1986.) Un altre exemple el constitueix la col·locació de banderoles a Andorra, Barcelona, Perpinyà, Lleida, Tarragona, Reus, Girona, Palma i València en les quals se saludava els parlants de les cent primeres llengües del món. Una altra qüestió menor: potser hauria estat més adequat saludar els parlants de les cent *últimes* llengües del món, amb les quals segur que s'ha de sentir molt més solidària una llengua en perill de desaparició. No fos que arribéssim a l'*ideal de les sis* que propugna un catedràtic de la Universitat Complutense i membre de la Real Academia: «*No acierto a prever, por siglos adelante que eche a volar la imaginación, la humanidad con una sola lengua, pero sí atisbo la posibilidad de que llegara a quedarse con solo media docena, cuando me pongo utópico y sonoro.*» Entre les sis, hi ha la seva. (G. Salvador, *Lengua española y lenguas de España*, Barcelona, Ariel, 1987; p. 19.)

Insisteixo en el fet que totes aquestes activitats són perfectament respectables; el que es discuteix és la seva adequació amb una posició ideològica conseqüent i compromesa amb «la

preocupació de l'avenir de la llengua».

El contingut del Congrés i la capacitat de convocatòria

Passant ara al segon aspecte negatiu segons *Cara i creu*, el poc èxit de convocatòria, es dona la següent explicació: «El Segon Congrés s'ha descabdellat enmig d'una preocupadora indiferència—i aquest ja n'és un primer merit. Avui la societat catalanoparlant és presa d'apatia i d'indolència.» Es a dir, hi ha dues menes d'absències: la de certs sectors intel·lectuals, que és donada per una posició ideològica més *radical*, i les absències generals, motivades per una síndrome general d'apatia i indolència. Per una senzilla aplicació de la navalla d'Occam al segon cas, podríem pensar que les absències generals tenen la mateixa causa ideològica—mes o menys conscient si es vol— que el primer cas. De fet, l'autor de *Cara i creu* insinua, sense completar-la, aquesta possibilitat quan continua: «Entre d'altres raons que ho expliquen, penso que n'hi ha dues de pes: l'esgotament subsegüent a la dicadura i la desil·lusió davant un procés polític que s'ha anat tornant cada cop més decebedor.» La desil·lusió davant un procés polític decebedor lògicament s'hauria de convertir en il·lusió davant una proposta que no sigui igualment decebedora. Segurament els firmants del manifest d'«Els Marges» i sectors de gent que en compareixen el contingut també són presos de la mateixa apatia i indolència general i tot i així no sempre

reaccionen amb apatia i indolència. Quan un projecte és rebut amb apatia i indiferència poden haver passat dues coses: que el públic sigui apàtic i indiferent per naturalesa, o que sigui la naturalesa del projecte la que comporti l'apatia i la indiferència del públic. En aquest cas la conclusió «i això ja n'és un primer merit» es modifica d'una manera notable. Una indicació de la diferència ideològica que es troba a la base de la polèmica sobre el Congrés ens la dona el mateix balanç *Cara i creu*: «Jo també vaig haver de dir, a l'esmentada sessió de clausura—i parlant ben bé en nom del Congrés—, que les lleis de normalització lingüística se'n estaven quedant estretes.» Posició respectable, però diferent de la que sosté que aquestes lleis ja eren estretes (per no usar altres adjectius) el dia que les van promulgar. Mostrem-nos però d'acord, per acabar, amb les conclusions del balanç, un cop esportgades d'una petita contradicció. Diu l'autor, representant la primera persona: «En més d'una ocasió, recordant que el Congrés ha estat una mobilització, he anunciat, posant un cert emfasi en les meves paraules, que no hi haurà desmobilització. Més encara: també s'hi haurien d'entolar els qui, per la raó que sigui, no ho fan fet fins avui. Que ningú no miri enrere. Tothom, sota la preocupació de l'avenir de la llengua.» Si no hem de mirar enrere, no ens podem entolar en un Congrés que ja ha acabat. Si hi mireu, aprofitem-ne el que puguem: aprofitem les coses positives, que n'hi ha, i aprenem, pensant en el futur, dels seus errors; sota la preocupació de l'avenir de la llengua.